COMMITTEE OF MINISTERS
COMITÉ DES MINISTRES

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

MINISZTERHELYETTESEK Ajánlások **CM/Rec(2020)2** 2020. július 1.

A Miniszteri Bizottság CM/Rec(2020)2 sz. ajánlása a Tagállamoknak a romák és / vagy utazók történelmének szerepeltetéséről [1] az iskolai tantervekben és tananyagokban

(Elfogadta a Miniszteri Bizottság 2020. július 1-én, a Miniszterhelyettesek 1380. ülésén)

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága, az Európa Tanács Alapokmánya 15. cikkének *b*) pontjában foglaltak szerint,

Felismerve, hogy a romák és az utazók régóta fennálló történelmi jelenlétét Európában még mindig nem ismerik el kellőképpen az oktatási rendszerek, és hogy az európai kulturális örökséghez való hozzájárulásukat a hivatalos és nemhivatalos oktatási rendszerben, valamint általában a közvéleményben alábecsülik;

Felismerve, hogy az oktatás és a széles körű ismeretterjesztés a romák és/vagy utazók hozzájárulásáról országaik kulturális örökségében mélyebb megértést, kultúrák közötti párbeszédet és kölcsönös tiszteletet eredményezhet;

Figyelembe véve, hogy a romák és/vagy utazók történelmét és kollektív emlékezetét nemzedékről nemzedékre, szájhagyomány útján adták tovább.

Tekintettel a sok látható példára a romák és az utazók folyamatos marginalizálódására, valamint a történelem tanításának fontosságát a roma és/vagy utazó közösségek tagjai és tagállamaik közötti kapcsolatok javítása érdekében;

Felismerve, hogy becslések szerint a náci rezsim és szövetségesei a második világháború alatt legalább 500 000 romát, sintit, jenist és más, „Zigeuner" (cigány) címkével ellátott közösségek tagjait gyilkolták le;

Figyelembe véve, hogy a náci rezsim és szövetségesei által elkövetett holokauszt, valamint a romák és az utazók ellen Európában elkövetett egyéb cselekmények iskolai tanítása hatékony eszköz lehet a gyűlölet, a diszkrimináció és az előítéletek, valamint a radikalizálódás, a holokauszttagadás és revizionizmus minden formája elleni küzdelemben;

Szem előtt tartva, hogy a történelemtanítás az egyik legfontosabb eszköz az előítéletek kiküszöbölésére és az azonos földrajzi területről származó és ugyanazon történelmi tapasztalatokkal rendelkező csoportokkal kapcsolatos ismeretterjesztésre;

Figyelembe véve, hogy a romák és az utazók története szorosan összefügg az elmúlt évszázadok társadalmi fejlődésével, valamint azzal, hogy a romák és az utazók nem élvezték ennek a fejlődésnek az előnyeit (beleértve a foglalkoztatást, az oktatást, az egészségügyi szolgáltatásokat, a lakhatást vagy a társadalombiztosítást), ami viszont a közelmúltban azt eredményezte, hogy a szociális jogokból egyenlőtlenül részesültek, ahogyan azt a Szociális Jogok Európai Bizottságának ellenőrző munkája is bizonyítja az (átdolgozott) Európai Szociális Charta végrehajtására vonatkozóan (ETS 163. sz.);

[1] A „romák és utazók" kifejezést az Európa Tanács olyan csoportok széles körének a jelölésére használja, amelyekre kiterjed az Európa Tanácsnak ezen a területen végzett munkája: egyrészről a) romák, szintik, manusok, kalék, romanicsalok, bojások/rudari, b) balkáni egyiptomiak (egyiptomiak és askalik); c) keleti népcsoportok (dom, lom és abdal); másrészről pedig az olyan népcsoportok, amelyeket a közigazgatásban "Gens du voyage" néven említenek, illetve azok a személyek, akik saját magukat cigánynak tekintik. Ez egy magyarázó jellegű lábjegyzet, nem pedig a romák és/vagy utazók meghatározása.

Figyelemmel az Európa Tanács állam- és kormányfőinek 3. Csúcstalálkozóján (Varsó, 2005) tett vállalásra az „európai identitás és egység előmozdítására, a közös alapértékekre, közös örökségünk tiszteletben tartására és a kulturális sokszínűségre alapozva";

Figyelemmel a Rasszizmus, az idegengyűlölet, az antiszemitizmus és az intolerancia elleni küzdelem cselekvési tervére, amit az Európa Tanács állam- és kormányfőinek 1. csúcstalálkozóján (Bécs, 1993) fogadtak el, és az abban foglalt felhívásra, ami szerint fokozott figyelmet kell fordítani „az oktatás előmozdítására az emberi jogok és a kulturális sokszínűség tiszteletben tartása terén; a történelemoktatásban az előítéletek kiküszöbölését célzó programok megerősítésére azáltal, hogy kiemelik a különböző országok, vallások és eszmék közötti pozitív kölcsönhatást Európa történelmi fejlődésében ";

Figyelemmel az Európa Tanács Oktatási Miniszterek Állandó Konferenciája 25. ülésszakának „A demokrácia biztosítása oktatással" (Brüsszel, 2016. április 11–12.) zárónyilatkozatára;

Tekintettel a Romákról szóló 2010. évi strasbourgi nyilatkozatra, amiben az Európa Tanács tagállamai megállapodtak, hogy „intézkedéseket hoznak annak érdekében, hogy a romák kultúráját, történelmét és beszélt nyelveit minél szélesebb ismerjék és ápolják";

Emlékeztetve az Európa Tanács Tematikus cselekvési tervére a romák és az utazók befogadásáról (2016–2019), ami egyéb célkitűzések mellett megjelöli azt a konkrét célt is, hogy „törekedni kell arra, hogy a romák és utazók történelmét integrálják az iskolai tantervekbe, a roma, utazó és a nem-roma diákok és hallgatók részére nyújtott oktatásban egyaránt,"

Figyelembe véve a Keretegyezmény a Nemzeti Kisebbségek Védelméről (ETS 157. sz.) 12. cikkét ami kimondja, hogy: „ahol szükséges, a Felek intézkedéseket hoznak az oktatás és a kutatás területén saját nemzeti kisebbségeik és többség kultúrájának, történelmének, nyelvének és vallásának megismertetése érdekében. Ezen a téren a Felek egyebek mellett megfelelő lehetőségeket biztosítanak a tanárképzésre, tankönyveket bocsátanak rendelkezésre, és megkönnyítik a kapcsolattartást a különböző közösségekhez tartozó tanulók és tanárok között";

Felidézve a Miniszteri Bizottság CM/Rec(2011)6 számú ajánlását a Tagállamok részére a kultúrák közötti párbeszédről és a másokról kialakított képről a történelemtanításban, a Miniszteri Bizottság CM/Rec(2009)4 számú ajánlását a Tagállamok részére a romák és az utazók Európában történő oktatásáról, a Miniszteri Bizottság Rec(2001)15számú ajánlását a Tagállamok részére a történelemtanításról a huszonegyedik századi Európában, valamint a Miniszteri Bizottság Rec(2000)4 számú ajánlását a Tagállamok részére a roma/cigány gyermekek oktatásáról Európában;

Felidézve az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 2153 (2017) számú határozatát a „A romák és az utazók befogadásának előmozdításáról", a Parlamenti Közgyűlés 2106 (2016) számú határozatát az „Megújult elkötelezettségről az antiszemitizmus elleni küzdelem terén Európában", a Parlamenti Közgyűlés 1927 (2013) számú határozatát a „A roma gyermekek elleni diszkrimináció felszámolásáról", A Parlamenti Közgyűlés 1880 (2009) számú ajánlását a „Történelemtanításról konfliktussal terhelt és konfliktus utáni területeken", a Miniszterek Bizottsága által erre adott választ és a Parlamenti Közgyűlés „Történelem és a történelem megismerése Európában" című 1283. (1996) sz. ajánlását", valamint a Miniszteri Bizottság által erre adott válasz;

Felidézve az Európa Tanács Helyi és Regionális Hatóságok Kongresszusa 403 (2016) számú határozatát a romák és az utazók helyzetéről a növekvő szélsőségesség, az idegengyűlölet és az európai menekültválság körülményei között;

Emlékeztetve a Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság (ECRI) a romákkal/cigányokkal szembeni megnyilvánuló rasszizmus és intolerancia elleni küzdelemről szóló 3. számú általános politikai ajánlására, a rasszizmus és a faji megkülönböztetés elleni küzdelemről az iskolai oktatásban és azon keresztül című, 10. sz. általános politikai ajánlására, 13. sz. általános politikai ajánlására a cigányellenesség és a romákkal szemben megnyilvánuló diszkrimináció elleni küzdelemről, valamint 15. sz. általános politikai ajánlására a gyűlöletbeszéd elleni küzdelemről;

Figyelembe véve az UNESCO 2007. határozatát a holokausztról való megemlékezésről;

Felidézve az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) 2003-ban elfogadott Akciótervét a romák és szintik helyzetének javításáról az EBESZ Területén, ami azt javasolja, hogy az EBESZ-ben résztvevő államok „oktatási anyagaikban térjenek ki a romák történelmére és kultúrájára", különös tekintettel arra, hogyan élték meg a romák és a szintik a holokausztot";

Szem előtt tartva a holokausztról szóló Stockholmi Nemzetközi Fórum 2000. januári nyilatkozatát és a Nemzetközi Holokauszt-emlékezési Szövetség (IHRA) munkásságát a kutatás, az oktatás terén és a holokauszt során a romákat ért üldözésre való megemlékezésben;

Ajánlja hogy a Tagállamok kormányai, kellő figyelemmel az alkotmányos rendszerükre, valamint nemzeti, regionális és helyi politikájukra, körülményeikre és felelősségükre, különösen az alap-, közép- és felsőoktatás területén:

– hajtsák végre a függelékben szereplő alapelveket és javasolt intézkedéseket;

– hívják fel az oktatási minisztériumok és más érdekelt felek, különösen a nemzeti, regionális vagy helyi oktatási testületek figyelmét erre az ajánlásra;

– fordítsák le ezt az ajánlást a Tagállamok hivatalos nyelveire; és

– öt év múlva, majd azt követően hasonló időközönként vizsgálják meg annak végrehajtását.

Függelék a CM/Rec(2020)2 számú ajánláshoz

Alapelvek és javasolt intézkedések a romák és/vagy utazók történelmének tanításához az iskolai tantervekben és tananyagokban

I. Az ajánlás céljai

A jelen ajánlásnak az a célja, hogy elősegítse a romák és/vagy az utazók történelmének beillesztését, ideértve a roma holokausztról való megemlékezést is, az iskolai tantervekbe és tananyagokba, a tolerancia és a tisztelet kultúrájának felépítése céljából az iskolában; a történelmi tudatosság fejlesztése és valamennyi tanulóban való tudatosítás céljából; hozzájárulás a romák és/vagy az utazók identitásának megerősítéséhez; és annak a megértetéséhez, hogy a romák és/vagy az utazók szerves részei a nemzeti és európai társadalmaknak.

A romák és/vagy az utazók történelmének beemelése az iskolai oktatásba nyilvánvalóan nem igényel többlet iskolai órákat, mivel különböző tantárgyak részeként oktatható, mint például történelem, állampolgári vagy társadalmi ismeretek, irodalom, hittan vagy etika, képzőművészetek, zene vagy nyelvoktatás, ezért a többletköltségek minimálisak, vagy fel sem merülnek.

Az is nyilvánvaló, hogy a romák és/vagy az utazók történelmének oktatása hozzájárulna a tanulók és hallgatók számára szükséges kompetenciák (demokratikus állampolgári magatartás, emberi jogok, nemek közötti egyenlőség, szociális készségek, interkulturális megértés stb.) továbbfejlesztéséhez, elmélyítené a történelmi és politikai fejlemények megértését, differenciált perspektívát nyújtana a társadalmi és kulturális jelenségekről.

A megfelelő tananyagok kidolgozása során támaszkodhatnak az Európa Tanács és más nemzetközi érdekeltek meglévő, a weben elérhető anyagaira, melyeket az adott nemzeti helyzet keretében kell megfogalmazni, szoros konzultációban a roma és/vagy utazó közösségek képviselőivel.

II. Meghatározások

A jelen ajánlás alkalmazásában:

A cigányellenesség a fajgyűlölet sajátos formája, egy faji fölényen alapuló ideológia, a dehumanizáció és a történelmi diszkrimináció által táplált intézményes rasszizmus egyik megjelenési formája, amelyet többek között erőszak, gyűlöletbeszéd, kihasználás, megbélyegzés és a hátrányos megkülönböztetés leginkább vérlázító formája jellemez.[2]

A „roma holokauszt” kifejezést az Európa Tanács jelenlegi gyakorlatának, valamint az „Elfelejtett hangok” című konferencia következtetéseinek és ajánlásainak megfelelően használják, amit a Romák és Utazók Európai Fóruma (ERTF) szervezett az Európa Tanáccsal együttműködve. a bukaresti román Parlamentben 2016. április 7-én.

Ez az ajánlás nem foglal állást azzal kapcsolatban, hogy a roma holokausztot milyen roma nyelvű kifejezéssel kell jelölni az adott nemzeti környezetben. Az „Elfelejtett hangok” konferencia következtetései megerősítik, hogy a romák a roma holokausztot Európa különböző részein eltérő neveken ismerik, mint

[2]A Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság (ECRI) 2011. június 24-én elfogadott 13. sz. ajánlása a cigányellenesség és a romák hátrányos megkülönböztetése elleni küzdelemről.

például “Samudaripe(n)”, “Mudaripe(n)”, “Phar(r)aj(i)mos”, “Por(r)ajmos” vagy “Kalí Traš”.[3] A nemzeti hatóságok választhatják ki a legmegfelelőbb roma nyelvi változatot (változatokat) a roma történelemtanításhoz, szorosan együttműködve a nemzeti/helyi roma közösségekkel és tudósokkal. Fontos azonban, hogy a tanárok ismerjék és jelezzék, hogy a roma holokauszt megjelölésére különféle elnevezések léteznek.

A romák és / vagy az utazók történelmének oktatása adott esetben kiterjedhet a romák és / vagy az utazók kultúrájának oktatására is. Különféle iskolai tantárgyak keretében foglalkozhatnak ezzel, mint például történelem, állampolgári vagy társadalmi ismeretek, irodalom, vallás vagy etika, művészet, zenei vagy nyelvi oktatás.

A „tananyagok” kifejezést tág értelemben kell venni, mint ami magában foglalja a tankönyveket, óraterveket, nyílt oktatási forrásokat és digitális pedagógiai anyagokat.

A jelen szövegben említett oktatási módszerek a következők: egyebek mellett nem formális oktatás és tanórán kívüli foglalkozások, elmélyült oktatás, helyszíni látogatások, élő történelem és élő könyvtárak, történetmesélés, közösségi média, kiállítások, tanulmányutak, csereprogramok, összejövetelek, tréningek, műhelyfoglalkozások és szemináriumok.

III. Alapelvek és javasolt intézkedések

1. A romák és / vagy utazók történelmének oktatása, valamint annak beépítése a nemzeti iskolai tantervekbe és tananyagokba a következők szerint történjen:

a. tartalmazzon kiegyensúlyozott és a kontextusra is kiterjedő tanításokat a romák és/vagy az utazók történelméről, ami tükrözi a nemzeti jelenlétüket, a történelmi hátteret, valamint a közös történelmüket, ami egy Európában évszázadok óta jelen lévő nép történelme;

b. tartalmazzon információkat a romák és az utazók nemzetgazdasághoz való hozzájárulásáról, különös tekintettel a kereskedelemre, a fémmegmunkálásra és egyéb kézműves mesterségekre, valamint az állattartásra, és hivatkozzon a romák és/vagy az utazók történelmének és kultúrájának különféle aspektusaira, például a történetmesélésre, az irodalomra, a vallásra a zenére és a hagyományokra, valamint az általuk megélt aszimmetrikus társadalmi fejlődésre és a társadalmi jogokhoz való egyenlőtlen hozzáférésre;

c. szem előtt tartva a történelemtanítás tantárgyakon átívelő jellegét, tartalmazzon információkat a romák és/vagy az utazók történelméről más iskolai tantárgyakra kiterjedően is, például közgazdaságtan, állampolgári vagy társadalmi ismeretek, irodalom, vallás vagy etika, művészetismeret, ének-zene vagy nyelvek;

d. biztosítsa, vagy olyan helyzetekben, amikor az államnak nincs közvetlen feladata regionális és helyi szinten, ösztönözze, a romák és/vagy az utazók történelmének a helyi szintű tanítását minden tanuló és hallgató számára;

e. az oktatás és az emberi jogok, az egyenlőség és/vagy a diszkriminációellenes kezdeményezések általános keretein belül, valamint az emberiesség elleni új bűncselekményekkel szembeni küzdelem eszközeként, egyebek mellett, hívja fel a figyelmet a cigányellenességre vagy annak a letagadására, hogy a holokausztnak cigány áldozatai is voltak, mint a rasszizmus megnyilvánulási formájára, kiemelve ezeknek az előítéleteknek a történelmi gyökereit és következményeit a jelenlegi roma- és/vagy utazóellenes gyűlöletbeszédre és erőszakra;

f. biztosítson lehetőséget a roma és/vagy az utazók szervezeteinek és közösségei képviselőinek arra, hogy az érintett iskolai közösségekkel együttműködve találkozhassanak a tanulókkal/hallgatókkal, hogy megbeszéljék és illusztrálják a romák és/vagy utazók történelmének különböző aspektusait, személyes beszámolókkal kiegészítve;

2. A tananyagok és módszerek fejlesztése és felülvizsgálata:

a. olyan rugalmas terveket és interaktív pedagógiákat kell, hogy eredményezzen, amelyek elismerik a kulturális különbségeket, elősegítik a sokszínűséget és több szempontú megközelítést alkalmaznak annak érdekében, hogy bemutassák a történelem teljes komplexitását, és biztosítsanak egy közös történelmi megközelítést;

[3] A “samudaripe(n)” vagy “mudaripe(n)” szavak jelentése „mindenki legyilkolása”, ami emlékeztet a zsidó „soá” (pusztítás) szóra. A “Phar(r)aj(i)mos” vagy “Por(r)ajmos” kifejezés azt jelenti, „ami elemészt”, ugyanakkor a roma nyelv bizonyos változataiban sértő jelentést hordozhat. A „Kalí Traš” fordítása „Fekete tragédia” vagy a „Fekete szörnyűség” lehet.

b. gondoskodjanak arról, hogy a történelem vagy az állampolgári ismeretek különösen is tükrözzék, hogy a hétköznapi emberek és embercsoportok miként formálták és formálják az európai társadalmak történelmét;

c. vegyék figyelembe a történelmi forrásokat, figyelemmel a cigányellenesség, a gyűlöletbeszéd, a propaganda és a hamis információk elleni küzdelemre;

d. elemezzék és vizsgálják felül az iskolai tanterveket, különösen a történelem tantárgy tanterveit, figyelemmel arra, hogy a történelemoktatásban általánosságban térjenek ki a romák és/vagy az utazók történelmének és kultúrájának oktatására;

e. elemezzék és vizsgálják felül a jelenlegi tankönyveket a romákkal és/vagy utazókkal kapcsolatos sztereotípiák kiküszöbölése érdekében; ami a korábbi korszakok cigányellenességet kifejező művészetének vagy irodalmának oktatását illeti, dolgozzanak ki tananyagokat arra, hogy megfelelő kontextusba helyezzék ezeket, mint a cigányellenesség történetének részét, és gondoskodjanak arról, hogy a tanulók megértsék az ilyen tartalmak ellentmondásos természetét, amiket kizárólag olyan tanulóknak tanítsanak, akik képesek az absztrakciónak azon szintjére, ahol ezeket a szövegeket történelmi dokumentumokként értelmezik;

f. a két fent említett tevékenység megvalósítása érdekében határozzák meg annak a lehetőségét, hogy a romák és utazók történelmét az oktatás és képzés részévé tegyék, aktualizálják azokat és igazítsák hozzá az adott nemzeti kontextusokhoz; valamint a romák és/vagy utazók közösségei képviselőivel és a civil társadalom, a tudományos közösség, a tanárképző intézmények és a tanárok szakmai szervezeteinek az együttműködésével készítsenek egy úti tervet a felülvizsgált tananyagok és képzési módszerek bevezetésére;

g. használják fel azokat a rendelkezésre álló, a romák és/vagy az utazók történelmére vonatkozó pedagógiai és kutatási anyagokat, eszközöket és kiadványokat, amelyeket olyan nemzetközi szereplők készítettek, mint az Európa Tanács, az Európai Unió Alapjogok Ügynöksége (FRA), az UNESCO, a Nemzetközi Holokauszt-emlékezési Szövetség (IHRA), a Dél-Kaliforniai Egyetem (USC) Shoah Alapítványa / Vizuális Történelem és Oktatás Intézete, az Európai Roma Művészeti és Kulturális Intézet (ERIAC), az Európai Történelemoktatók Szövetsége (EUROCLIO) és más intézmények;

h. készítsenek további, azonnal felhasználható, jó minőségű tanterveket és tananyagokat a romák és/vagy utazók, a civil társadalom és a felsőoktatási szféra képviselőivel, források létrehozása illetve a meglévő források kiegészítése céljából.

3. A roma holokauszt és más történelmi üldöztetések tanítása

a. képezzék szerves részét a náci rezsim és szövetségesei által elkövetett holokauszt valamint a romák és/vagy az utazók ellen elkövetett más atrocitások tanításának és szerepeltetésének a tananyagban, amit ki kell egészíteni olyan epizódok tanításával és bemutatásával, amikor a romák és/vagy az utazók nem váltak áldozattá;

b. utaljanak a romák és/vagy az utazók történelmére vonatkozó pozitív narratívákra, például a helyi, nemzeti és európai kulturális örökséghez való hozzájárulásukra, valamint a romák, szintik és jenisek aktív szerepére a náciellenes és antifasiszta ellenállási mozgalmakban;

c. a roma holokausztról szóló külön fejezeten kívül adott esetben utaljanak a romák és/vagy utazók üldözésének egyéb súlyos formáira Európában (csavargásellenes intézkedések, szülői és gyermeki jogok megsértése, kényszerű asszimiláció, kényszer-letelepítés elrendelése, kényszersterilizálási, internálási és deportálási rendelkezések, stb.)[4]

d. integrálja a roma holokauszt emlékezetével kapcsolatos tevékenységeket a formális és a nem formális oktatásba, augusztus 2. (a roma holokauszt európai emléknapja) kapcsán vagy egy olyan dátumhoz kapcsolódóan, amely jobban illeszkedik az érintett ország történelmi kontextusához, például olyan helyi évfordulókhoz vagy helyekhez, amelyek a romák bebörtönzéséhez vagy koncentrációs táborokba hurcolásához kapcsolódnak, illetve az iskolaévhez.

4. Képzési tevékenységek:

[4] Lásd Európa Tanács Tények a romák történetéről www.coe.int/education/roma.

a. megfelelő képzések tartása a roma történelem és kultúra szakértőinek és tudományos kutatóinak a bevonásával tanárok, nevelők, iskolaigazgatók, az Oktatási Minisztériumok dolgozói számára, illetve adott esetben más pedagógusok számára, hogy megismerjék a romák és/vagy az utazók történelmét;

b. kötelező és szisztematikus képzés bevezetése a kompetencia alapú tanulásban, valamint interkulturális nevelés/párbeszéd és sokszínűség modulok bevezetése a tanárok alap- illetve továbbképzésében.

5. A tanórán kívüli tevékenységek:

a. hívják fel a közvélemény, különösen pedig a fiatalabb generáció figyelmét a romák és/vagy az utazók történelmi jelenlétére Európában, és hozzájárulásukra a helyi, nemzeti és európai történelemhez;

b. tartalmazzanak olyan tevékenységeket is, amelyek kiemelik a romák számára fontos napokat, mint például április 8. (nemzetközi roma nap), május 16. (a roma ellenállás napja), augusztus 2. (a roma holokauszt európai emléknapja) és november 5. (a roma nyelv nemzetközi napja), vagy más, az adott nemzeti kontextusban kiemelendő napok;

c. támogassák a tanulók/hallgatók részvételét tanulmányi kirándulásokon a romák és/vagy az utazók történelmének és kultúrájának bemutatására szolgáló helyeken, különösen megemlékezések helyszínén, emlékhelyen és múzeumokban.[5]

6. A romák és/vagy utazók történetének kutatása:

a. tegyék lehetővé ösztöndíjakkal vagy más ösztönzőkkel, ahol csak lehetséges, a tudományos közösség, a kutatóközpontok és a kulturális intézmények számára az ilyen irányú kutatásokat; kiemelt figyelmet fordítva azokra a történelmi dokumentumokra és műtárgyakra, amelyek a romák és/vagy utazók kultúrájához kapcsolódnak, ezeket a meglévő gyűjtemények részévé kell tenni, valamint a személyes beszámolókat tartalmazó gyűjteményekre, különösen a második világháború időszakára és a hagyományos életmódra vonatkozóan;

b. legyen elérhető az interneten, és engedélyezzék annak oktatási célú használatát.

7. A romák és/vagy utazók történetével kapcsolatos nemzeti és nemzetközi együttműködés:

a. eredményezzen célirányos, tartós és hatékony együttműködést a nemzeti szinten érintett felek, hangsúlyozottan a tanárok és a nevelők között, illetve a romák és/vagy az utazók történetének és kultúrájának a kutatásával és az ahhoz kapcsolódó ismeretterjesztéssel foglalkozó szervezetek és tudományos kutatók között, és segítse elő az együttműködést az IHRA-val, a roma holokauszt oktatásának és emléke ébren tartásának céljából.

b. foglalja magában a határokon átnyúló kulturális együttműködést és a romák és/vagy utazók történelmének oktatásával kapcsolatos tapasztalatok egyenrangú felek közötti megosztását, valamint a meglévő eszközök, anyagok és kiadványok megosztását (és ahol lehetséges, adaptálását);

c. vonja be a nem kormányzati szervezeteket (NGO-kat), különösen a romák és/vagy az utazók civil szervezeteit, elsősorban az oktatás területén tevékenykedőket, hogy azok aktív szerepet tölthessenek be a romák és/vagy az utazók történelmének megismertetésében, mind a nagyközönség körében, mind pedig a romák és/vagy utazók körében, akik esetenként maguk sem ismerik a saját történelmüket;

d. segítse elő a romák és utazók történelmének a tanítását az olyan nemzeti és nemzetközi NGO-k munkájában, mint az EUROCLIO[6] vagy az Europa Nostra szövetség.[7]

[5]Bizonyos múzeumok, mint például a Louvre és a Prado, külön kiállításokat hoztak létre a romák jelenlétének a bemutatására a festészetben, a szobrászatban, stb. az Európa Tanács „A romák képviselete a nagy európai múzeumi gyűjteményekben” című projektje keretében.
[6] Lásd: https://euroclio.eu/
[7] Lásd: https://www.europanostra.org/